DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 10 september 2009 *

I de förenade målen C-445/07 P och C-455/07 P,

angående två överklaganden enligt artikel 56 i domstolens stadga som ingavs den 28 september 2007 respektive den 5 oktober 2007,

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av L. Flynn, i egenskap av ombud, biträdd av A. Dal Ferro, avvocato, med delgivningsadress i Luxemburg,

klagande i mål C-445/07 P,

i vilket den andra parten är:

Ente per le Ville Vesuviane, med säte i Neapel (Italien), företrädd av E. Soprano, avvocato,

sökande i första instans,

* Rättegångsspråk: italienska.

och

Ente per le Ville Vesuviane, med säte i Neapel (Italien), företrädd av E. Soprano, avvocato,

klagande i mål C-455/07 P,

i vilket den andra parten är:

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av L. Flynn, i egenskap av ombud, biträdd av A. Dal Ferro, avvocato, med delgivningsadress i Luxemburg,

svarande i första instans,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden P. Jann samt domarna M. Ilešič, A. Tizzano, A. Borg Barthet och J.-J. Kasel (referent),

generaladvokat: J. Kokott,
justitiesekreterare: R. Grass,

efter att den 12 februari 2009 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Europeiska gemenskapernas kommission har yrkat att domstolen ska upphäva den dom som meddelades av Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt den 18 juli 2007 i mål T-189/02, Ente per le Ville Vesuviane mot kommissionen (nedan kallad den överklagade domen). Genom denna dom ogillade förstainstansrätten den invändning om rättegångshinder som kommissionen hade framställt.

2 Ente per le Ville Vesuviane (nedan kallad Ente) har yrkat att domstolen ska upphäva den överklagade domen. Genom denna dom ogillade förstainstansrätten Entes talan om ogiltigförklaring av kommissionens beslut D (2002) 810 111 av den 13 mars 2002 om att avsluta det ekonomiska stödet från Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) för en investering i infrastruktur i Kampanien (Italien) gällande ett integrerat system för restaurering av tre vesuvianska villor för turistsyften (nedan kallat det omtvistade beslutet).

Tillämpliga bestämmelser

3 Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) skapades genom rådets förordning (EEG) nr 724/75 av den 18 mars 1975 (EGT L 73, s. 1, och rättelse i EGT L 110, s. 44), vilken ändrades flera gånger och senare, den 1 januari 1985, ersattes av rådets förordning (EEG) nr 1787/84 av den 19 juni 1984 (EGT L 169, s. 1). Under år 1988 omorganiserades fonden genom rådets förordning (EEG) nr 2052/88 av den

24 juni 1988 om strukturfondernas uppgifter och effektivitet och om samordningen av deras verksamhet dels inbördes, dels med Europeiska investeringsbankens och andra befintliga finansieringsorgans verksamhet (EGT L 185, s. 9).

4 Den 19 december 1988 antog rådet förordning (EEG) nr 4254/88 om genomförandebestämmelser till förordning nr 2052/88 vad gäller Europeiska regionala utvecklingsfonden (EGT L 374, s. 15). Förordning nr 4254/88 ersatte förordning nr 1787/84. Den har ändrats genom rådets förordning (EEG) nr 2083/93 av den 20 juli 1993 (EGT L 193, s. 34; svensk specialutgåva, område 14, volym 1, s. 43).

5 I artikel 12 i förordning nr 4254/88, med rubriken ”Övergångsbestämmelser”, föreskrivs följande:

”Den andel av de belopp som anslås för beviljandet av stöd till projekt som beslutats av kommissionen för Europeiska regionala utvecklingsfonden före den 1 januari 1989 och för vilka man inte ansökt om slutbetalning hos kommissionen senast den 31 mars 1995 skall automatiskt frigöras av kommissionen senast den 30 september 1995, utan att det påverkar de projekt som har suspenderats av juridiska skäl.”

Bakgrund till tvisten

6 De omständigheter som gav upphov till tvisten återges enligt följande i punkterna 4–16 i den överklagade domen:

”4 Sökanden är ett konsortium där den italienska staten, regionen Kampanien, provinsen Neapel och flera kommuner ingår. Den utgör en offentligrättslig juridisk person. Det grundades genom den italienska lagen nr 578 av den 29 juli 1971 för att

bevara och restaurera den arkitektoniska helhet som utgörs av vesuvianska villor och dithörande utomhusanläggningar (parker, trädgårdar och tillhörande byggnader), vilka uppfördes på 1700-talet.

5 Enligt sökandens uppgifter, vilka inte har bestridits av kommissionen, ansökte den italienska staten år 1986, på sökandens begäran, hos kommissionen om att ett stöd från ERUF skulle beviljas för investeringar i infrastruktur i syfte att skapa ett integrerat system för restaurering av villa Favoritas nedre park, villa Ruggieros trädgård och byggnadskomplexet villa Campolieto. Den första av dessa vesuvianska villor tillhör den italienska staten. De två andra tillhör sökanden.

6 Genom beslut K(86) 2029/120 av den 18 december 1986, riktat till Republiken Italien, beviljade kommissionen ett finansiellt stöd från ERUF (nr 86/05/04/054) till ett maximalt belopp på 7,5 miljarder italienska lire (ITL), motsvarande 50 % av de stödberättigande utgifterna, för investeringar i infrastruktur gällande det ovannämnda systemet för restaurering av villorna Campolieto, Favorita och Ruggiero för turistsyften (nedan kallat beslutet om beviljande).

7 I beslutet om beviljande angavs sökanden som stödmottagare (tredje skälet och artikel 3 i beslutet) samt som ansvarig för ansökan och genomförandet av projektet (bilaga till beslutet). Enligt den tidsplan som återfinns i bilagan till detta beslut var utgifterna för genomförandet av projektet stödberättigande under perioden januari 1987 fram till juni 1990. Enligt lydelsen i artikel 4 i beslutet kunde kommissionen minska eller upphäva stödet från ERUF ifall de villkor som anges i detta beslut inte efterlevdes, däribland de villkor som gällde tidsramen för projektets genomförande. Under dessa förhållanden kunde kommissionen helt eller delvis återkräva det stöd som redan utbetalats till ’stödmottagaren enligt beslutet’. Nedsättningar, upphävanden eller krav på återbetalning av stödet skulle endast kunna komma ifråga efter det att stödmottagaren getts möjlighet att yttra sig inom den frist kommissionen angett (artikel 4).

8 För verkställandet av detta beslut, och på begäran av de italienska myndigheterna, utbetalades år 1988 respektive 1990 två förskott, vardera med ett belopp om 3 miljarder ITL.

9 Genom skrivelse av den 29 mars 1995 begärde den italienska staten att fristen för att ansöka om slutbetalning skulle förlängas och gjorde gällande att arbetet med projektet hade avstannat på grund av 'rättsliga åtgärder av varierande beskaffenhet' eller 'tvister med personer vars egendom exproprierats'. Denna frist hade enligt artikel 12 i förordning nr 4254/88 fastställts till den 31 mars 1995.

10 De italienska myndigheterna påminde genom skrivelse av den 15 februari 2000 om att de hade ansökt om förlängning av den ovannämnda fristen. Myndigheterna ansökte dessutom om att ett nytt förskott så snart som möjligt skulle utbetalas och gjorde gällande att beloppet för de utgifter som dittills uppkommit klart översteg de förskott som redan utgetts. Till stöd för sina krav ingav myndigheterna en rapport till kommissionen, daterad den 16 juni 1999, som upprättats efter en kontroll av projektet som genomförts genom deras försorg. Denna rapport innehöll följande uppgifter: 'datum för slutbetalning' för restaureringen av villa Campolieto: 1994, '(verkligt) datum för slutförandet av restaureringen' av villa Ruggiero: 1994, och '(verkligt) datum för slutförandet av restaureringen' av den '[första] delen' av arbetena på villa Favorita: 1993. Under rubriken 'Juridiska skäl som legat till grund för avbrottet' uppgavs i rapporten att, vad gällde villa Campolieto, 'fanns det inga rättsliga problem'. Beträffande villa Ruggiero gjordes gällande att det pågick 'förfaranden för att avhysa ockupanter från trädgården'. För att slutföra restaureringen av villa Favorita nämndes i rapporten att 'definitiva koncessionsavtal för egendomen, avhysning av illegala ockupanter och lokaler för att härbärgera offer från jordbävningen' krävdes. I rapporten uppgavs även att en eventuell underlåtenhet att betala ut gemenskapsstödet 'kunde åsamka [sökanden] allvarliga finansiella svårigheter om denna inte hittade alternativ ersättning genom annan extern finansiering (till exempel genom att inkludera projektet inom [ramen för gemenskapsstödet] Campania 94/99), eftersom [sökanden] saknade egna medel som kunde ersätta de ovannämnda medlen'.

11 De italienska myndigheterna ansökte genom skrivelse av den 8 mars 2001 om utbetalning av återstoden av stödet.

12 Genom skrivelse av den 12 oktober 2001 delgav kommissionen de italienska myndigheterna ett förslag om att det finansiella stödet från ERUF skulle avslutas. Efter att ha framhållit att det inte framgick av den ingivna akten att de händelser som omnämndes i rapporten av den 16 juni 1999 (se ovan i punkt 10) hade gett upphov till rättsliga förfaranden angav kommissionen i sin skrivelse att i avsaknad av juridiska skäl i den mening som avses i artikel 12 i förordning nr 4254/88 hade det finansiella stödet avslutats på grundval av ansökan om utbetalning av den 9 april 1990, eftersom det var den sista ansökan om utbetalningar som hade gjorts före den 31 mars 1995. Kommissionen påpekade att då de angivna utgifterna hade uppskattats vara stödberättigande upp till ett belopp om 2,8 miljarder ITL, uppgick stödet som ERUF skulle utge till 1,4 miljarder ITL. Den fastställde följaktligen det belopp som skulle återkrävas till 4,6 miljarder ITL och föreskrev att de frigjorda beloppen uppgick till 1,5 miljarder ITL. Kommissionen uppgav för övrigt att: ’[m]ed beaktande av att stödets upphörande kan påverka stödmottagaren eller de slutliga stödmottagarna ekonomiskt anmodas ni att tillse att dessa vederbörligen informeras och ges möjlighet att yttra sig över de omständigheter som de hålls ansvariga för och som ligger till grund för det omtvistade beslutet. Ni ombedes vidarebefordra upplysningarna avseende dessa förhållanden till oss’. Kommissionen bad även de italienska myndigheterna att inkomma med sina synpunkter inom en frist på två månader ifall de bestred förslaget om att stödet skulle avslutas.

13 De italienska myndigheterna svarade genom skrivelse av den 21 november 2001 att ’den ekonomiska återverkan som ett delvis återkrav av de två första delarna av stödet med upp till ett belopp om 4,6 miljarder ITL medför för den slutlige stödmottagarens budget … kommer att visa sig mycket betungande, eftersom denna har förbrukat de medel som kommissionen redan utbetalt för det fullständiga genomförandet av de planerade arbetena, i övertygelse om att ansökan … om uppskov [för att ansöka om slutbetalning] skulle bifallas’. I detta avseende gjorde de italienska myndigheterna gällande att det framgick av rapporten av den 16 juni 1999 att genomförandet av projektet var uppdelat i tre funktionella delar och att enbart en av dessa delar, nämligen den som avsåg färdigställandet av villa Favorita, hade drabbats av förseningar för vilka de italienska myndigheterna hade ansökt om en förlängd frist för att ansöka om slutbetalning. De utgifter som var hänförliga till de två första delarna av restaureringsarbetet, avseende villorna Campolieto och

Ruggiero, uppgående till ett belopp om 7 996 087 050 ITL, uppkom däremot före den 31 mars 1995 och hade inte blivit föremål för någon särskild begäran om uppskov.

14 Kommissionen informerade genom skrivelse av den 13 mars 2002 de italienska myndigheterna om sitt slutliga beslut att avsluta det ifrågavarande ekonomiska stödet på grundval av den sista utgiftsdeklaration som den mottagit före den 31 mars 1995, i enlighet med vad som angivits i förslaget om avslutande av den 12 oktober 2001 [beslut D(2002) 810 111, nedan kallat det angripna beslutet]. De italienska myndigheterna informerade sökanden om detta beslut genom ett faxmeddelande av den 9 april 2002.

15 I det angripna beslutet framhöll kommissionen att ’den slutlige stödmottagarens yttranden inte hade kommit den till handa’. Kommissionen påpekade dessutom att de italienska myndigheterna inte hade bestridit dess vägran att godta att de händelser som åberopades i rapporten av den 16 juni 1999 (se ovan i punkt 12) utgjorde ’juridiska skäl’ i den mening som avses i artikel 12 i förordning nr 4254/88. Vidare motiverade kommissionen sitt avvisande av myndigheternas begäran om att godta de utgifter som härrörde från två delar av restaureringsarbetena (villa Campolieto och villa Ruggiero), vilka hade uppkommit före den 31 mars 1995 men deklarerats efter detta datum, genom att göra gällande att den ansökan om uppskov som ingavs av dessa myndigheter genom skrivelse av den 29 mars 1995 gällde slutbetalningen av det ekonomiska stödet (1,5 miljarder ITL) i dess helhet. I denna ansökan om uppskov hade nämligen inte klargjorts att den endast gällde en viss del av arbetena, vilket de italienska myndigheterna hävdade i sin skrivelse av den 21 november 2001.

16 Slutligen påpekade kommissionen i samma beslut att ’varken det [angripna] beslutet eller någon annan gemenskapsrättslig bestämmelse [utgjorde] hinder för en medlemsstat att på eget initiativ avstå från att återkräva belopp som redan utbetalats’. Kommissionen anmodade dessutom de italienska myndigheterna ’uttryckligen’ att informera den slutlige stödmottagaren om det omtvistade beslutet, genom att skicka ett rekommenderat brev med mottagningsbevis. I detta avseende har kommissionen anfört att ’i den mån den slutlige stödmottagaren [kunde] vara

direkt och personligen berörd av [det angripna] beslutet [kunde] denne väcka talan vid förstainstansrätten inom en frist på två månader, förlängd med tio dagar på grund av avståndet'."

Förfarandet vid förstainstansrätten och den överklagade domen

7 Ente väckte, genom inlaga som inkom till förstainstansrättens kansli den 18 juni 2002, talan om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet.

8 Till stöd för sin talan åberopade Ente ett antal grunder avseende överträdelse av artikel 12 i förordning nr 4254/88, åsidosättande av rätten till försvar, otillräcklig motivering och bristfällig handläggning från kommissionens sida.

9 Kommissionen anförde i sitt svaromål att talan inte kunde tas upp till sakprövning, eftersom Ente inte var direkt berörd av det omtvistade beslutet i den mening som avses i artikel 230 fjärde stycket EG.

10 Genom den överklagade domen ogillade förstainstansrätten kommissionens invändning om rättegångshinder och förklarade att talan kunde tas upp till sakprövning.

11 Efter att ha erinrat om de villkor enligt vilka en fysisk eller juridisk person kan anses direkt berörd av ett beslut i den mening som avses i artikel 230 fjärde stycket EG, bedömde förstainstansrätten att Entes rättsliga ställning i väsentligt avseende skiljde sig från den som gällt för de klagande som varit i fråga i flera av de domar där domstolen fastställt att det saknats direkt inverkan på de sistnämnda (se dom av den 2 maj 2006

i mål C-417/04 P, Regione Siciliana mot kommissionen, REG 2006, s. I-3881, och av den 22 mars 2007 i mål C-15/06 P, Regione Siciliana mot kommissionen, REG 2007, s. I-2591).

12 Förstainstansrätten påpekade inledningsvis i punkt 43 i den överklagade domen att, till skillnad från besluten om beviljande av det gemenskapsstöd som var i fråga i de ovannämnda domarna av den 2 maj 2006 och den 22 mars 2007, Regione Siciliana mot kommissionen, där Regione Siciliana endast omnämndes som ansvarig myndighet för ansökan eller ansvarig myndighet för genomförandet av projektet, utses Ente i beslutet om beviljande i förevarande fall, både i dess artikel 3 och i dess tredje skäl, som såväl ansvarig myndighet för genomförandet av projektet som mottagare av gemenskapsstödet.

13 Därefter framhöll förstainstansrätten, i punkterna 44 och 48 i den överklagade domen, att de italienska myndigheterna i förevarande fall tydligt hade klargjort sin avsikt att inte ingripa till stöd för sökanden för att mildra de finansiella konsekvenserna av en eventuell nedsättning av gemenskapsstödet. Möjligheten att Republiken Italien i sin budget skulle bära den kostnad som motsvarade nedsättningen av beloppet för gemenskapsstödet var således rent teoretisk.

14 I punkterna 51 och 52 i den överklagade domen tillade förstainstansrätten att till skillnad från sökandens situation i målet SLIM Sicilia mot kommissionen (förstainstansrättens beslut av den 6 juni 2002 i mål T-105/01, REG 2002, s. II-2697) utsågs sökanden i förevarande fall vid namn som mottagare av gemenskapsstödet i beslutet om beviljande och medgavs uttryckligen behörighet att inge yttranden till kommissionen innan några slutliga beslut antogs. Behovet av att säkerställa ett rättsligt skydd för de processuella garantier som därigenom lämnats bekräftade sökandens rätt att väcka talan mot det omtvistade beslutet.

15 Vad gäller sakfrågan ogillade förstainstansrätten talan av de skäl som uttalas i punkterna 62–77 respektive 87–100 samt i punkt 101 i den överklagade domen, såvitt avser de tre grunder som Ente hade åberopat.

Parternas yrkanden i överklagandena

Kommissionens överklagande (mål C-445/07 P)

16 Kommissionen har yrkat att domstolen ska

— ogiltigförklara förstainstansrättens dom i den mån det i denna fastslås att den talan om ogiltigförklaring som väckts av Ente kan tas upp till sakprövning,

— fastställa att den talan om ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet som väckts av Ente inte kan tas upp till sakprövning och

— förplikta Ente att ersätta rättegångskostnaderna.

17 Ente har yrkat att domstolen ska

— förena målen C-445/07 P, där kommissionen är klagande, och C-455/07 P, där Ente är klagande, eftersom dessa mål har ett objektivt och subjektivt samband,

— ogilla kommissionens överklagande,

— bifalla Entes överklagande i målet C-455/07 P i enlighet med de yrkanden som framställts i överklagandet samt

— förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna hänförliga till de båda överklagandena samt till målet T-189/02 i förstainstansrätten.

Entes överklagande (mål C-455/07 P)

18 Ente har yrkat att domstolen ska

— delvis upphäva den överklagade domen, enligt de grunder som ovan anges, och följaktligen ogiltigförklara det omtvistade beslutet,

— i andra hand, delvis upphäva den överklagade domen med stöd av de ovan angivna grunderna, och återförvisa målet till förstainstansrätten, för att denna ska ompröva saken med ledning av domstolens dom, och

— förplikta kommissionen att ersätta rättegångskostnaderna hänförliga till detta förfarande samt till förfarandet i första instans i mål T-189/02.

19 Kommissionen har yrkat att domstolen ska:

— avvisa eller ogilla Entes överklagande av förstainstansrättens dom och

— förplikta Ente att ersätta rättegångskostnaderna i förevarande förfarande samt i förfarandet i första instans.

20 Domstolens ordförande beslutade den 12 mars 2008 att förena målen C-445/07 P och C-455/07 P vad gäller det muntliga förfarandet och domen.

Överklagandena

Överklagandet kommissionen mot Ente (C-445/07 P)

Parternas argument

21 Kommissionen har inledningsvis anfört att den enligt artikel 56 första stycket i domstolens stadga har rätt överklaga en dom från förstainstansrätten i den mån en rättegångsfråga gällande huruvida talan kan tas upp till sakprövning därigenom avgörs, trots att kommissionen vunnit bifall till sin talan genom att Entes talan avslogs i den överklagade domen.

22 I detta sammanhang har kommissionen framhållit att domen av den 26 februari 2002 i målet rådet mot Boehringer (C-23/00 P, REG 2002, s. I-1873) och domen av den 22 februari 2005 i målet kommissionen mot max.mobil (C-141/02 P, REG 2005, s. I-1283) härvid är tillämpliga, trots att kommissionen framförde invändningen om rättegångshinder inom ramen för sitt svaromål och inte genom en särskild handling, såsom föreskrivs i artikel 114.1 i förstainstansrättens rättegångsregler.

23 Till stöd för sitt överklagande har kommissionen åberopat en enda grund avseende att förstainstansrätten gjorde en felaktig rättstillämpning i förevarande fall genom att avvika från domstolens fasta rättspraxis vad avser tolkningen av begreppet ”direkt berörd person” enligt artikel 230 fjärde stycket EG.

24 Förstainstansrätten framhöll felaktigt vissa faktorer som skulle särskilja Entes situation i förhållande till den som gällde för klagandena i de ovannämnda domarna av den 2 maj 2006 och den 22 mars 2007, Regione Siciliana mot kommissionen.

25 Kommissionen anser främst att den omständigheten att Ente utsågs vid namn som den slutlige mottagaren av gemenskapsstödet i beslutet om beviljande, till skillnad från klagandena i de ovannämnda domarna av den 2 maj 2006 och den 22 mars 2007, Regione Siciliana mot kommissionen, vilka däri omnämndes som ansvarig myndighet för ansökan eller ansvarig myndighet för genomförandet av projektet, inte kan beaktas för att avgöra huruvida Ente berörs direkt i den mening som avses i artikel 230 fjärde stycket EG.

26 Den åtskillnad förstainstansrätten gör mellan den slutlige stödmottagaren och den ansvarige för projektet strider dessutom mot logiken och terminologin i regelverket för strukturfonderna, vilket grundar sig på en stark korrelation mellan dessa båda funktioner. Kommissionen har i detta hänseende erinrat om att mottagaren av ett stöd som beviljas en medlemsstat har rätt att uppbära detta stöd, inte på grundval av gemenskapsbeslutet, utan endast genom verkan av de nationella bestämmelser som antagits till följd av detta beslut.

27 Vid bedömningen av huruvida en talan kan tas upp till sakprövning enligt artikel 230 fjärde stycket EG saknar det relevans att de italienska myndigheterna i förevarande fall röjde sin avsikt att låta den slutlige stödmottagaren bära de finansiella konsekvenserna av det omtvistade beslutet. Enligt kommissionen är nämligen endast den omständigheten att medlemsstaterna, som kommissionens beslut var riktat till, lämnas ett utrymme för skönsmässig bedömning vad beträffar dess genomförande, tillräcklig för att utesluta att personer som inte var mottagare av beslutet direkt kan anses berörda av det (se, bland annat, förstainstansrättens beslut i det ovannämnda målet SLIM Sicilia mot kommissionen, och av den 8 juli 2004 i mål T-341/02, Regione Siciliana mot kommissionen, REG 2004, s. II-2877).

28 Kommissionen har slutligen gjort gällande att förstainstansrätten, genom att i punkt 52 i sin dom medge Ente talerätt för att säkerställa ett verksamt rättsligt skydd för de processuella garantier som tillerkänns genom beslutet om beviljande, har handlat i strid med domstolens fasta rättspraxis enligt vilken principen om ett verksamt rättsligt skydd inte medför att en fysisk eller juridisk person som inte uppfyller villkoren i artikel 230 fjärde stycket EG kan tillerkännas rätten att väcka talan mot en gemenskapsakt som inte är riktad till denna person (se dom av den 25 juli 2002 i mål C-50/00 P, Unión de Pequeños Agricultores mot rådet, REG 2002, s. I-6677, och av den 1 april 2004 i mål C-263/02 P, kommissionen mot Jégo-Quéré, REG 2004, s. I-3425).

29 Enligt denna rättspraxis ankommer det således på medlemsstaterna att inrätta ett system för rättslig prövning som gör det möjligt att säkerställa rätten till ett verksamt rättsligt skydd. Ente borde således ha yrkat ogiltigförklaring av det omtvistade beslutet inför nationella domstolar och uppmanat dem att begära ett förhandsavgörande avseende dess giltighet med stöd av artikel 234 EG.

30 Ente anser däremot att förstainstansrätten har haft fog för att tillmäta denna ställningen av ”direkt berörd person” enligt artikel 230 fjärde stycket EG.

31 Vad först och främst beträffar ställningen som mottagare av ett gemenskapsstöd anser Ente att det tydligt framgår av punkt 67 i förstainstansrättens beslut i det ovannämnda målet Regione Siciliana mot kommissionen, tolkad *e contrario,* att den slutlige mottagaren av ett finansiellt stöd är direkt berörd av ett beslut om att avsluta eller sätta ned stödet. Denna tolkning överensstämmer med rättspraxis gällande statligt stöd enligt vilken mottagare av stöd som förklaras otillåtet eller sätts ned genom kommissionsbeslut är direkt berörda av dessa beslut och har rätt att överklaga dem genom tillämpning av artikel 230 fjärde stycket EG (se, bland annat, dom av den 19 oktober 2000 i de förenade målen C-15/98 och C-105/99, Italien och Sardegna Lines mot kommissionen, REG 2000, s. I-8855, punkterna 34–36, och av den 29 april 2004 i mål C-298/00 P, Italien mot kommissionen, REG 2004, s. I-4087, punkt 39).

32 Ente anser att den logik i regelverket för strukturfonderna som kommissionen åberopar är verkningslös inom ramen för prövningen av förevarande talan, eftersom de normer som reglerar principen om sammanslagning av den ansvariga myndigheten och den slutlige stödmottagarens funktioner är tillämpliga på senare programperioder än den som är i fråga i förevarande fall. I detta sammanhang är det meningslöst att hänvisa till nationella bestämmelser som antagits till följd av beslutet om beviljande av stödet, eftersom sådana åtgärder inte kan ha den minsta inverkan på den rätt kommissionen tillerkänner Ente, den ifrågavarande stödmottagaren.

33 Därtill har Ente bestritt kommissionens argumentation gällande att de italienska myndigheterna skulle disponera ett utrymme för skönsmässig bedömning. I detta avseende gör Ente huvudsakligen gällande att förstainstansrättens resonemang grundar sig på att det omtvistade beslutet, utöver en skyldighet att återbetala otillbörligt uppburna belopp, har medfört ett återtagande av ursprungligen beviljade men inte utbetalda belopp. Ett sådant återtagande medför att Ente i egenskap av finansieringens förmånstagare direkt påverkas, utan att de italienska myndigheternas ingripande eller tillämpning av nationell lag därvid krävs.

34 Såsom framgår av såväl förstainstansrättens beslut i det ovannämnda målet Regione Siciliana mot kommissionen som av generaladvokaten Ruiz-Jarabo Colomers förslag till avgörande i det ovannämnda målet, Regione Siciliana mot kommissionen, där domstolen meddelade dom den 2 maj 2006, ska klaganden anses vara direkt berörd då de nationella myndigheternas utrymme för skönsmässig bedömning är av teoretisk beskaffenhet, eftersom det inte råder något tvivel angående viljan hos de nationella myndigheter som är ansvariga för genomförandet av gemenskapsbeslutet. Sådana är

emellertid förhållandena i förevarande fall, eftersom de italienska myndigheterna i sin skrivelse av den 21 november 2001 formellt informerade kommissionen om sin avsikt att återkräva de belopp som skulle återbetalas till kommissionen från Ente ifall det fastställdes att stödet skulle avslutas. Det finns således ingen självständig vilja från myndigheternas sida att ingripa vad avser det omtvistade beslutets konsekvenser för mottagaren av det finansiella stödet.

35 Vad slutligen beträffar förstainstansrättens resonemang gällande principen om verksamt rättsligt skydd har Ente erinrat om att den enligt beslutet om beviljande hade rätt att yttra sig samt om att kommissionen åsidosatte denna rättighet vid antagandet av det omtvistade beslutet. Förekomsten av denna rättighet bidrar för övrigt till att påvisa att det finns en direkt juridisk koppling mellan kommissionens beslut och Entes ställning.

36 Till skillnad från vad kommissionen har hävdat har förstainstansrätten genom att ta upp talan till sakprövning i första instans inte avsett skapa ett extraordinärt rättsmedel, utan den har gjort en riktig tillämpning av artikel 230 EG.

37 Ente har framhållit att det rättsmedel som kommissionen föreslår, att inför italienska domstolar yrka att beslutet om avslutande är ogiltigt och uppmana dem att begära ett förhandsavgörande med stöd av artikel 234 EG, skulle förhindras av att denna talan inte kan tas upp till sakprövning. Enligt fast rättspraxis (dom av den 14 december 1962 i de förenade målen 16/62 och 17/62, Confédération nationale des producteurs de fruits et légumes m.fl. mot rådet, REG 1962, s. 901, 919 och 920; svensk specialutgåva, volym 1, s. 145, och domen i det ovannämnda målet Unión de Pequeños Agricultores) begränsas domstolens behörighet inom ramen för artikel 234 första stycket b EG till rättsakter med normativ eller allmän tillämplighet. Det omtvistade beslutet som utgör en rättsakt med individuell tillämplighet kan således inte utgöra föremål för en begäran om förhandsavgörande.

38 För övrigt skulle ett medgivande av att klaganden inför nationell domstol kan bestrida verkställandet av det omtvistade beslutet genom att åberopa dess rättsstridighet

innebära att denna tillerkänns befogenhet att kringgå den rättskraft beslutet vunnit efter utgången av de frister för att överklaga som anges i artikel 230 femte stycket EG.

Domstolens bedömning

39 Det ska inledningsvis erinras om att enligt artikel 56 andra stycket i domstolens stadga har varje part som helt eller delvis inte har vunnit bifall till sin talan rätt att överklaga.

40 I enlighet med domstolens fasta rättspraxis kan ett överklagande mot en av förstainstansrättens domar tas upp till prövning om förstainstansrätten däri har ogillat en invändning om rättegångshinder som en av parterna anfört mot en talan, trots att förstainstansrätten senare i samma dom ogillade denna talan (domarna i de ovannämnda målen rådet mot Boehringer, punkt 50, och kommissionen mot max. mobil, punkterna 50 och 51, samt dom av den 7 juni 2007 i mål C-362/05 P, Wunenburger mot kommissionen, REG 2007, s. I-4333, punkt 37).

41 I förevarande fall är det ostridigt att kommissionen, såsom det framgår av punkt 23 i den överklagade domen, har framställt en invändning om rättegångshinder vid förstainstansrätten, att denna invändning har ogillats i punkt 53 i denna dom och att Entes talan därefter ogillades.

42 Vid prövningen av kommissionens överklagande bör framhållas att ett regionalt eller lokalt organ med stöd av artikel 230 fjärde stycket EG, i den mån det utgör en juridisk person enligt nationell rätt, kan väcka talan om ogiltigförklaring mot ett beslut som är riktat till det och mot ett beslut som, även om det utfärdats i form av en förordning eller ett beslut riktat till en annan person, direkt och personligen berör det (dom av den

22 november 2001 i mål C-452/98, Nederlandse Antillen mot rådet, REG 2001, s. I-8973, punkt 51, och av den 10 april 2003 i mål C-142/00 P, kommissionen mot Nederlandse Antillen, REG 2003, s. I-3483, punkt 59).

43 Eftersom kommissionen delgav Republiken Italien det omtvistade beslutet finns anledning att pröva huruvida Ente kan väcka talan om ogiltigförklaring mot beslutet och, särskilt om Ente direkt och personligen berörs av detta.

44 I målet är det ostridigt att Ente personligen berörs av det omtvistade beslutet, varför förstainstansrättens prövning är begränsad till huruvida den även är direkt berörd.

45 Det följer av fast rättspraxis att villkoret i artikel 230 fjärde stycket EG, att en fysisk eller juridisk person måste vara direkt berörd av det beslut som är föremål för talan, endast kan anses vara uppfyllt om två kriterier är för handen. Dels måste den ifrågasatta gemenskapsrättsakten ha direkt inverkan på den enskildes rättsliga ställning. Dels får akten inte lämna något utrymme för skönsmässig bedömning för dem till vilka den riktar sig, och som ska genomföra den, vilket innebär att genomförandet ska ha en rent automatisk karaktär och endast följa av gemenskapslagstiftningen utan att några mellanliggande regler tillämpas (se dom av den 5 maj 1998 i mål C-404/96 P, Glencore Grain mot kommissionen, REG 1998, s. I-2435, punkt 41, av den 29 juni 2004 i mål C-486/01 P, Front national mot parlamentet, REG 2004, s. I-6289, punkt 34, av den 2 maj 2006 i det ovannämnda målet Regione Siciliana mot kommissionen, punkt 28, och av den 22 mars 2007 i det ovannämnda målet Regione Siciliana mot kommissionen, punkt 31).

46 Detsamma gäller när mottagarnas möjlighet att inte följa gemenskapsrättsakten är rent teoretisk, eftersom det inte råder något tvivel om att de är villiga att dra de slutsatser som är förenliga med rättsakten (dom av den 5 maj 1998 i mål C-386/96 P, Dreyfus mot kommissionen, REG 1998, s. I-2309, punkt 44; se även, för ett liknande resonemang, domen av den 17 januari 1985 i mål 11/82, Piraiki-Patraiki m.fl. mot kommissionen, REG 1985, s. 207, punkterna 8–10).

47 Vad beträffar det första kriteriet har domstolen redan fastställt att den omständigheten att ett regionalt eller lokalt organ i ett beslut om beviljande av finansiellt gemenskapsstöd utses som ansvarig myndighet för genomförandet av ett ERUF-projekt inte innebär att detta organ självt har rätt till stödet (dom av den 2 maj 2006 i det ovannämnda målet Regione Siciliana mot kommissionen, punkterna 29–30, och av den 22 mars 2007 i det ovannämnda målet Regione Siciliana mot kommissionen, punkt 32).

48 Den omständigheten att detta organ anges som ansvarig myndighet för ansökan om finansiellt stöd innebär inte heller att det föreligger ett direkt samband mellan detta och gemenskapsstödet, vilket enligt beslutet om beviljande söktes av och beviljades den berörda medlemsstaten (dom av den 22 mars 2007 i det ovannämnda målet Regione Siciliana mot kommissionen, punkt 36).

49 I förevarande fall framgår av punkt 4 i den överklagade domen att Ente skapades genom en italiensk lag, i syfte att säkerställa bevarandet och restaureringen av vissa arkitektoniska anläggningar i regionen Kampanien, att den utgör en samling av olika italienska offentliga organ, däribland den italienska staten, och att kommissionen saknar anknytning därtill.

50 Vidare framgår av punkt 5 i nämnda dom att ansökan om stöd från ERUF, med syftet att möjliggöra för Ente att genomföra de planerade infrastruktursåtgärderna, ingavs till kommissionen av den italienska staten och att stödet beviljades av kommissionen till denna medlemsstat.

51 Under dessa förhållanden är det, såsom generaladvokaten har framhållit i punkt 50 i sitt förslag till avgörande, den italienska staten, i egenskap av mottagare av det omtvistade beslutet, som måste anses ha rätt till det ifrågavarande stödet.

52 För övrigt följer det inte av den överklagade domen att Ente, vare sig på grund av det omtvistade beslutet i sig eller av någon gemenskapsbestämmelse med syfte att reglera detta besluts verkan, var skyldig att återbetala det belopp som motsvarade återstoden av det avslutade gemenskapsstödet.

53 Tvärtom framgår av punkt 7 i den överklagade domen att kommissionen i det omtvistade beslutet uttryckligen hade förbehållit den italienska staten rätten att avstå från att återkräva de belopp som redan hade utbetalats till stödmottagaren på dess eget initiativ.

54 Härav framgår att, i motsats till vad förstainstansrätten fastställde i punkt 43 i den överklagade domen, enbart den omständigheten att Ente vid namn utsågs som mottagare av gemenskapsstödet i tredje skälet och artikel 3 i beslutet om beviljande är inte av beskaffenhet att särskilja Entes rättsliga ställning i förhållande till den som gällde för de ifrågavarande organen i de ärenden som gav upphov till domarna av den 2 maj 2006 och den 22 mars 2007 i de ovannämnda målen Regione Siciliana mot kommissionen, och den innebär således inte att Ente själv har rätt till det förevarande stödet.

55 Vad beträffar det andra kriteriet om direkt inverkan följer det av i punkt 45 i denna dom angiven rättspraxis att det är uppfyllt då gemenskapsåtgärden har en rent automatisk karaktär och dess genomförande endast följer av gemenskapslagstiftningen utan att några mellanliggande regler tillämpas.

56 I förevarande fall utgör den omständigheten att de italienska myndigheterna har framhållit sin avsikt vad avser återkravet av de belopp Ente otillbörligen uppburit i sig ett uttryck för en självständig vilja från deras sida, då några skyldigheter enligt gemenskapsrätten inte åläggs dem.

57 I motsats till vad förstainstansrätten fastställde i punkterna 46–48 i den överklagade domen är följaktligen inte den omständigheten att de italienska myndigheterna hade klargjort sin avsikt, i en skrivelse riktad till kommissionen, att låta Ente bära de finansiella konsekvenserna av ett eventuellt beslut från kommissionen att avsluta gemenskapsstödet tillräcklig för att fastställa att det föreligger ett sådant direkt intresse som krävs enligt artikel 230 fjärde stycket EG.

58 Domstolen har förvisso i undantagsfall bedömt att en sökande kan vara direkt berörd i den mening som avses i artikel 230 fjärde stycket EG även i frånvaro av verkställighetsåtgärder på nationell nivå när andra faktorer, till exempel den rent teoretiska möjligheten att inte genomföra det omtvistade beslutet, gör att denna kan anses ha ett direkt intresse därav (se, för ett liknande resonemang, domen i de ovannämnda målen Dreyfus mot kommissionen, punkterna 47 och 52, samt Piraiki-Patraiki m.fl. mot kommissionen, punkterna 7 och 9–10).

59 Denna rättspraxis är emellertid inte tillämplig i förevarande fall.

60 Såsom generaladvokaten har framhållit i punkt 64 i sitt förslag, är förstainstansrättens konstaterande inte tillräckligt för att därigenom dra någon slutsats angående hur mottagaren av det omtvistade beslutet senare ska bete sig. De italienska myndigheternas uttalande, som inte är juridiskt bindande, gällande deras avsikt att återkräva stödet från Ente är i sig inte tillräckligt för att Ente ska anses vara direkt berörd. Det kan nämligen inte uteslutas att särskilda omständigheter medför att den italienska staten, som är en del av Ente, avstår från att kräva återbetalning av det aktuella stödet av densamma.

61 Även den rättspraxis gällande statligt stöd som Ente åberopar i sitt överklagande saknar relevans. Till skillnad från den allmänna praxis som kommissionen tillämpar vad avser statligt stöd som förklaras oförenligt med den inre marknaden, varvid besluten innehåller bestämmelser som ålägger medlemsstaterna att återkräva de belopp som stödmottagarna otillbörligen medgetts, åläggs nämligen inte de berörda medlems-

staterna genom det omtvistade beslutet, såsom redan påpekats i punkt 52 i denna dom, skyldigheten att återkräva beloppen från de slutliga stödmottagarna.

62 Till skillnad från vad Ente hävdar kan skyldigheten att informera den slutlige stödmottagaren i detta avseende inte heller jämställas med ett sådant åläggande.

63 Av det ovan anförda följer att Ente inte berördes direkt av det angripna beslutet i den mening som avses i artikel 230 fjärde stycket EG och att dennes talan vid förstainstansrätten således inte kunde tas upp till prövning.

64 Vad förstainstansrätten anförde i punkt 52 i den överklagade domen, om att behovet av att säkerställa ett rättsligt skydd för de processuella garantier som Ente tillerkändes, däribland att Ente uttryckligen tilläts inge yttrande till kommissionen, skulle bekräfta att denna även måste tillerkännas talerätt vad avser den sistnämndes beslut, föranleder ingen annan bedömning.

65 Även om enskilda ska ha tillgång till ett verksamt domstolsskydd för sina rättigheter enligt gemenskapsrätten (domen i de ovannämnda målen Unión de Pequeños Agricultores mot rådet, punkt 39, kommissionen mot Jégo-Quéré, punkt 29, och dom av den 22 mars 2007 i det ovannämnda målet Regione Siciliana mot kommissionen, punkt 39), innebär likväl inte åberopandet av denna rättighet att villkoren i artikel 230 EG kan kringgås.

66 Enligt fast rättspraxis ska domstolsskyddet för fysiska eller juridiska personer, vilka på grund av de villkor för talerätt som föreskrivs i artikel 230 fjärde stycket EG inte kan väcka en direkt talan angående lagenligheten av en sådan gemenskapsrättsakt som det omtvistade beslutet, säkerställas på ett effektivt sätt genom möjligheterna att väcka talan vid nationell domstol. Det åligger i enlighet med principen om lojalt samarbete i artikel 10 EG de nationella domstolarna att, så långt det är möjligt, tolka och tillämpa

nationella bestämmelser om talerätt så, att det är möjligt för dessa personer att få till stånd en prövning vid domstol av lagenligheten av varje beslut eller annan åtgärd på nationell nivå som rör tillämpningen, i förhållande till dem, av en sådan gemenskapsrättsakt som den som är aktuell i förevarande mål, genom att åberopa att denna rättsakt är ogiltig och därigenom förmå den nationella domstolen att begära förhandsavgörande från EG-domstolen angående denna fråga (se domarna i de ovannämnda målen Unión de Pequeños Agricultores mot rådet, punkterna 40–42, och kommissionen mot Jégo-Quéré, punkterna 30–32, se även dom av den 22 mars 2007 i det ovannämnda målet Regione Siciliana mot kommissionen, punkt 39).

67 Förstainstansrätten gjorde följaktligen en felaktig rättstillämpning när den fann att Ente berörs direkt av det angripna beslutet. Den överklagade domen ska därför upphävas.

Upptagande till sakprövning av Entes talan

68 Domstolen kan, i enlighet med artikel 61 första stycket i domstolens stadga, om förstainstansrättens avgörande upphävs, antingen själv slutligt avgöra målet, om detta är färdigt för avgörande, eller återförvisa målet till förstainstansrätten för avgörande.

69 Domstolen anser i förevarande fall att den har tillgång till samtliga uppgifter som krävs för att den själv ska kunna pröva huruvida den talan som Ente väckte vid förstainstansrätten kan tas upp till sakprövning.

70 Av de skäl som angetts ovan i punkterna 49–66 i förevarande dom, kan Ente inte anses direkt berörd av det angripna beslutet.

71 Under dessa omständigheter ska den talan som väcktes av Ente vid förstainstansrätten avvisas.

Överklagandet Ente mot kommissionen (mål C-455/07 P)

72 Med hänsyn till att den talan som väcktes av Ente vid förstainstansrätten ska avvisas, har dess överklagande av den överklagade domen, såvitt avser förstainstansrättens prövning av talan i sak, inte längre något föremål. Det saknas därför anledning att pröva överklagandet.

Rättegångskostnader

73 Enligt artikel 69.2 i rättegångsreglerna, som enligt artikel 118 är tillämplig på mål om överklagande, ska tappande part förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, om detta har yrkats. Klaganden Ente har tappat målet och ska därför förpliktas att ersätta rättegångskostnaderna, enligt vad kommissionen har yrkat.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

1) Europeiska gemenskapernas förstainstansrätts dom av den 18 juli 2007 i mål T-189/02, Ente per le Ville Vesuviane mot kommissionen, upphävs i den mån det däri förklaras att den talan Ente per le Ville Vesuviane väckt om ogiltigförklaring av kommissionens beslut D(2002) 810 111 av den 13 mars 2002, om att avsluta det ekonomiska stödet från Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF) för en investering i infrastruktur i Kampanien (Italien), gällande ett integrerat system för restaurering av tre vesuvianska villor för turiståndamål, kan tas upp till sakprövning.

2) Den talan Ente per le Ville Vesuviane väckt om ogiltigförklaring av nämnda beslut avvisas.

3) Det saknas anledning att pröva det överklagande som ingetts av Ente per le Ville Vesuviane.

4) Ente per le Ville Vesuviane ska ersätta rättegångskostnaderna vid domstolen och de rättegångskostnader som är hänförliga till förfarandet i första instans.

Underskrifter